

Stručni rad / Professional paper

STUDENSKA PODUZEĆA KAO PRISTUP OBRAZOVANJU ZA PODUZETNIŠTVO: PRIMJERI I DOBRE PRAKSE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mario Šimunković, mag. oec., predavač, Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski, Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
Telefon: +385 1 3647 098, e-mail: mario.simunkovic@zrinski.org

Maja Has, mag. oec., predavač, Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski, Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
Telefon: +385 1 4002 303, e-mail: maja.has@zrinski.org

Dimitrije Milojević, mag. pol., predavač, Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski, Selska cesta 119, Zagreb, Hrvatska
Telefon: +385 1 3647 098, e-mail: dimitrije.milojevic@zrinski.org

SAŽETAK

Ciljevi ovog rada su prikazati modele obrazovanja za poduzetništvo na visokoškolskoj razini u Republici Hrvatskoj s fokusom na metodološki pristup razvoja studentskih poduzeća te stvoriti podlogu za provedbu dubljeg istraživanja studentskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Razvoj i promocija obrazovanja za poduzetništvo jedan je od ključnih ciljeva politika Europske unije dugi niz godina. Obrazovanje za poduzetništvo ima značajnu ulogu u oblikovanju načina razmišljanja mladih, kao i u razvijanju vještina, znanja i kompetencija koji su neophodni za stvaranje poduzetničke kulture. Visoka učilišta kao mjesto susreta znanja i ekspertize s jedne strane, te proaktivnosti, inovacija i ideja s druge strane, predstavljaju glavne nosioce razvoja sustava obrazovanja za poduzetništvo. Kroz nove i kreativne načine poučavanja i učenja, nastavne programe i izvannastavne aktivnosti, izravno utječu na promociju poduzetništva kao odabira karijere. U ovom radu autori analiziraju pristupe u obrazovanju za poduzetništvo na visokim učilištima, s posebnim naglaskom na studentska poduzeća.

Ključne riječi: obrazovanje za poduzetništvo; studentsko poduzetništvo; studentska poduzeća; visoka učilišta

1. UVOD

Obrazovanje za poduzetništvo prepoznato je kao prioritet strategija i politika Europske unije, no niti jedna država članica ne ispunjava kriterij „potpune provedbe“ (*eng. Mainstreaming*) učenja za poduzetništvo, što podrazumijeva da se provodi na svim razinama obrazovanja (European Commission/EACEA/Eurydice, 2016). Ciljevi ovog rada su prikazati modele obrazovanja za poduzetništvo na visokoškolskoj razini u Republici Hrvatskoj s fokusom na metodološki pristup razvoja studentskih poduzeća te stvoriti podlogu za provedbu dubljeg istraživanja studentskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Rad sadrži pet poglavlja. Nakon uvoda, u drugom poglavlju prikazat će se strateški okvir koji podupire obrazovanje za poduzetništvo, počevši od šireg strateškog konteksta na razini Europske unije do strateških dokumenata na razini Republike Hrvatske. U trećem poglavlju prikazat će se rezultati pojedinih istraživanja vezanih uz tematiku studentskog poduzetništva, kao i primjeri tri modela za poticanje studentskog poduzetništva sa Sveučilišta u Splitu, Sveučilišta u Zagrebu te Sveučilišta u Osijeku. Četvrto poglavlje fokusirat će se na primjer dobre prakse poticanja studentskog poduzetništva na Visokoj školi za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski kroz koncept kolegija Integralno upravljanje poduzećem, dok će se u petom poglavlju prikazati zaključak rada.

2. STRATEŠKI OKVIR KAO POTPORA OBRAZOVANJU ZA PODUZETNIŠTVO

Strategija *Europa 2020* koju je donijela Europska komisija (2011) program je EU-a za rast i otvaranje radnih mjesta u razdoblju od 2010. do 2020. godine. Njome se naglašava pametan, održiv i uključiv rast kao način prevladavanja strukturnih slabosti europskog gospodarstva i poboljšanja njegove konkurentnosti i produktivnosti te podupiranja održivog socijalnog tržišnog gospodarstva. Strategija *Europa 2020* predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju: *pametan rast*: razvijanjem ekonomije u temeljene na znanju i inovaciji; *održiv rast*: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija; i *uključiv rast*: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost. Europska komisija obvezala se Strategijom da će raditi na promicanju partnerstva znanja i jačanju veza između obrazovanja, poslovanja, istraživanja i inovacija te na promicanju poduzetništva podupiranjem mladih inovativnih tvrtki. Europska unija zalaže se za fleksibilne načine učenja između različitih obrazovnih sektora i sektora osposobljavanja i njihovih razina te povećanjem privlačnosti strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.

U zajedničkom izvješću Vijeća i komisije za 2015. godinu o provedbi strateškog okvira za Europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja koje je donijela Europska komisija (2015) postavljeni su novi prioriteti za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja, a time i visokog obrazovanja. Ovaj dokument je nastao na temeljima strategije *Europa 2020*. Među ostalim stavljen je naglasak i na visoko obrazovanje, gdje je iskazana potreba da treba jačati gospodarstvo znanja i odgovarati na potrebe društva. U visokom obrazovanju nužno je učinkovito

odgovoriti na zahtjeve tržišta rada i društva koji se mijenjaju, poboljšanjem europskih vještina i ljudskog kapitala te jačanjem njegova doprinosa gospodarskom rastu. Kako bi se to postiglo, potrebno je osigurati da se modernizacija usmjeri na sinergije između obrazovanja, istraživanja, inovacija i zapošljavanja čime će se stvarati veze između visokih učilišta i lokalne okoline i regija. Nužno je primjenjivati inovativne pristupe za povećanje relevantnosti studijskih programa, među ostalim upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija, poboljšavajući prijelaze na zaposlenje i jačajući međunarodnu suradnju. Prioritet je potreba osiguravanja da svi oblici visokog obrazovanja studentima pruže relevantna napredna znanja, vještine i kompetencije koje će ih pripremati za buduće karijere. Visokim obrazovanjem može se i pomoći pripremiti studente za aktivno građanstvo koje se temelji na otvorenom stavu i kritičkom razmišljanju te pružiti potporu osobnom razvoju, dok istodobno student ispunjava svoju ulogu u prenošenju i stvaranju znanja.

Zbog važnosti obrazovanja za poduzetništvo Europska komisija je donijela i Akcijski plan za poduzetništvo (2013). U akcijskom planu prepoznata je važnost ulaganja u poduzetničko obrazovanje. Ulaganje u poduzetničko obrazovanje daje jedno od najviših povrata u investiciju koje Europa može imati. Istraživanja pokazuju da između 15% i 20% studenata koji sudjeluju u programu mini-tvrtke u srednjoj školi kasnije pokreću vlastitu tvrtku, što je oko tri do pet puta veće u odnosu na opću populaciju. Uloga visokog obrazovanja u poduzetništvu trebala bi biti daleko od prenošenja znanja o sudjelovanju u ekosustavima, partnerstvima i industrijskim savezima. S visokotehnoškim i visokim rastom poduzeća sve više postaju središte javnih politika povezanih s poduzetništvom, a visokoškolske institucije u Europi su aktivna komponenta inovativnih politika država članica i EU. Akcijski plan preporuča da sveučilišta trebaju postati poduzetnija. U takvoj situaciji, Europska komisija u suradnji s OECD-om (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) već je razvila okvir za poduzetnička sveučilišta. Okvir je osmišljen kako bi pomogao zainteresiranim sveučilištima da procijene sebe i poboljšaju svoju sposobnost s prilagođenim modulima učenja. Pristup okviru bit će proširen postupno. Poduzetništvo je Europska komisija (2013) prepoznala i kao jednu od ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje.

Nacionalna Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014. (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, 2010) imala je među ostalim za cilj uvesti učenje i osposobljavanje za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja i učenja. Iako je djelomično strategija ostvarena, nedonošenjem nove strategije učenje za poduzetništvo tek je dio novih strateških nacionalnih dokumenata koji nisu dio obrazovne politike: Strategija razvoja poduzetništva u RH za razdoblje od 2013. do 2020. godine i Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014. - 2020.

U Strategiji razvoja poduzetništva u RH za razdoblje od 2013. do 2020. godine (Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2013) stavljen je naglasak na poduzetničko obrazovanje, odnosno na (1) formalno učenje koje usmjeravaju nastavnici, a steže se u obrazovnim ustanovama prema nastavnim planovima i programima što ih odobravaju mjerodavne obrazovne vlasti, (2) neformalno - organizirani proces učenja i obrazovanja usmjeren k usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja,

vještina i sposobnosti prema posebnim programima koje izvide organizatori obrazovanja (škole, centri za obuku i cjeloživotno obrazovanje, agencije itd.) i (3) informalno - neplanirano učenje i stjecanje znanja kroz svakodnevne aktivnosti koje ima važnu ulogu u rastu broja ljudi koji se pripremaju za otvaranje poduzeća i uspješno poslovanje poduzeća nakon otvaranja. Strategija daje važnost naporima da institucije nastave razvijati poduzetništvo u sklopu obrazovnoga kurikuluma i podupirati održavanje poslovnih tečajeva kroz mrežu organizacija zaduženih za pružanje potpore u poslovanju koja se razvila u Hrvatskoj.

Na ovu strategiju nadovezuje se Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014. - 2020. (Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2014) prema kojoj je potrebna korjenita reforma sustava obrazovanja zbog premala ili nedovoljna educiranost vezana uz razvoj ženskog poduzetništva. Strategijom se naglašava neophodnost veza akademske zajednice i malog i srednjeg poduzetništva na regionalnoj razini i jačanja programa osposobljavanja i obrazovanja za poduzetništvo. Problem je nedostatak uzora ženskog poduzetništva, od početnica do poduzetnica u rastućim poduzećima, od radno intenzivnih do znanjem intenzivnih pothvata značajan je problem u jačanju poduzetničke aktivnosti žena, jer je učenje od lokalnih uzora najučinkovitije. Preporuka je da akademsku zajednicu treba uključiti u istraživanja poduzetničkih pothvata žena, opisati primjere uspjeha i neuspjeha, a korištenje analize slučaja takvih istraživanja potrebno je uključiti u materijale za obrazovanje kojima se koriste obrazovne i potporne institucije.

Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine (Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, 2015) obrazovanje za poduzetništvo potiče kroz obrazovanje za društveno poduzetništvo i najavljuje otvaranje većeg broja natječaja za obrazovne institucije u svrhu povećanja kompetencija nastavnika, novih programa i slično, a do sada nijedan natječaj nije proveden.

Iako sve europske i nacionalne strategije načelno podupiru obrazovanje za poduzetništvo, u Republici Hrvatskoj postoji još uvijek značajan prostor za poboljšanja, posebno u pogledu financiranja, kako je bilo planirano mjerama Strategije učenja za poduzetništvo 2010. - 2014.

3. STUDENTSKO PODUZETNIŠTVO I PRIMJERI MODELA RAZVOJA STUDENTSKOG PODUZETNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Studentsko poduzetništvo posljednjih nekoliko godina privlači pozornost znanstvene zajednice. Autori Bergmann, Hundt i Sternberg (2016) ističu nekoliko razloga koji opravdavaju porast broja istraživanja vezanih uz tematiku studentskog poduzetništva. Među njima posebno se ističe činjenica kako su studenti posebno otvoreni za nova iskustva i stjecanje novih znanja, a razdoblje studiranja predstavlja razdoblje spoznaje njihovih poduzetničkih sposobnosti. Nadalje, u posljednjih nekoliko desetljeća brojna su svjetska sveučilišta usmjerila svoje djelovanje poticanju inovacija i poduzetničkog okruženja, posebice kroz *triple helix* modele koji uključuju suradnju akademske zajednice, realnog sektora i države. Time su zauzela značajniju

ulogu u poticanju poduzetništva među studentima.

Studentsko poduzetništvo uključuje aktivnosti poduzimanja poduzetničkih pothvata od strane studenata tijekom njihova studija (Bergmann, Hundt i Sternberg, 2016). Određena istraživanja razlikuju kategorije u okviru studentskog poduzetništva ističući nekoliko skupina studenata. Studenti poduzetnici predstavljaju one studente koji su već započeli svoje poduzetničke pothvate prije uključivanja u određeni studijski program ili to čine tijekom studija. Poduzetnici početnici su oni studenti koji aktivno rade na pripremi svojih poduzetničkih pothvata, pišu poslovni plan ili traže financijsku potporu za svoj pothvat. Ne – poduzetnici su ona skupina studenata koja nikada nije bila uključena u poduzetničke aktivnosti (Fini et al, 2016).

Audretsch (2014) naglašava kako bi u poduzetničkom društvu visoka učilišta trebala osigurati poduzetničko razmišljanje, vodstvo i aktivnosti koje bi osnažile poduzetnički kapital. Uvođenjem poduzetničkih kolegija u svoje nastavne planove i programe, stručnim praksama i izvannastavnim aktivnostima, visoka učilišta stvaraju pozitivno poduzetničko okruženje koje potiče studente na pokretanje vlastitih poduzetničkih projekata. Prema Holienka, Gál i Kovačičová (2017) visoka učilišta mogu pridonijeti razvoju studentskog poduzetništva kroz tri grupe aktivnosti: stimulaciju, edukaciju i inkubaciju. U kontekstu stimulacije studentskog poduzetništva potrebno je razmotriti načine na koji se može razviti i poticati svijest o poduzetništvu i poduzetničkim prilikama, a oni mogu uključivati primjere dobre prakse i uspješne poduzetničke priče. Edukacijom se usavršuju potrebna poduzetnička znanja i vještine poput pisanja poslovnog plana, dok inkubacija uključuje oblike podrške poput studentskih poduzetničkih inkubatora. Spomenutim aktivnostima studentima se omogućuje stvaranje baze i iskustva koju mogu koristiti i u zrelijim fazama razvoja svojih karijera ukoliko se kasnije odluče za poduzetničke pothvate. Studenti koji započnu svoje poduzetničke projekte tijekom studija, osim tradicionalnih predavanja, u okruženju akademske zajednice mogu koristiti stručna znanja nastavnog osoblja, prostore visokih učilišta, usluge savjetovanja i mentorstava, ali i sve članove zajednice za vrednovanje svojih potencijalnih proizvoda i usluga prilikom istraživanja tržišta (Holienka, Gál i Kovačičová, 2017).

Global University Entrepreneurial Spirit Student's Survey – GUESS predstavlja globalnih istraživački projekt koji od 2003. godine aktivno istražuje studentsko poduzetništvo. Glavna pitanja kojima se spomenuto istraživanje bavi vezana su uz poduzetničke namjere studenata diljem svijeta, broj studenata koji planira poduzetnički pothvat, broj studenata koji je već započeo aktivno se baviti poduzetništvom te motivaciju i karakteristike spomenutih studenata. Prema istraživanju iz 2016. godine u kojem je sudjelovalo više od 1000 sveučilišta iz 50 zemalja diljem svijeta, 21,9% studenata bilo je u procesu pokretanja vlastitog poslovanja, dok je 8,8% studenata poslovanje već pokrenulo. Također, istraživanje ukazuje kako postoje određene razlike između studenata i studentica koje imaju slabije izražene poduzetničke namjere, kao i da studenti koji dolaze iz poduzetničkih obitelji češće namjeravaju postati poduzetnici (International GUESS Report 2016).

Ranije spomenuti studentski poduzetnički inkubatori predstavljaju primjer modela potpore razvoju studentskom poduzetništvu u Republici Hrvatskoj. Studentski poduzetnički (ili poslovni) inkubatori posjeduju gotovo sve karakteristike poslovnih

inkubatora, no glavni korisnici su studenti i studentska poduzeća (Šimunković, 2016). Studentski poduzetnički inkubatori studentima pružaju stručnu pomoć kroz mrežu mentorstava, ali i primjenu stečenih teorijskih znanja u realnim poslovnim situacijama s kojima se studenti susreću u svojim studentskim poduzećima. Autori Čizmadija i Stanković (2011) navode kako studentski poduzetnički inkubatori kao nužni alat u edukaciji za poduzetništvo omogućuju:

Poticanje i podržavanje poduzetničkog načina razmišljanja studenata,

Unaprjeđenje suradnje i umrežavanje odgojno-obrazovnih ustanova i znanstveno-istraživačkih institucija s gospodarskim subjektima

Prenošenje znanja kroz mentorski rad svih profesora te na taj način osposobljavanje svih zainteresiranih studenata za osnivanje, vođenje i pripremanje studenata za stvarni svijet poduzetništva,

Financijsku, tehničku i savjetodavnu podršku studentima u osnivanju vlastite tvrtke.

U nastavku rada prikazani su odabrani primjeri studentskih poduzetničkih inkubatora. Kriterij za odabir primjera studentskih poduzetničkih inkubatora je prikaz najbolje prakse u Republici Hrvatskoj.

SPOCK je studentski startup inkubator Fakulteta elektrotehnike i računarstva, Sveučilišta u Zagrebu. Usluge SPOCK –a mogu koristiti studenti Sveučilišta u Zagrebu i osobe koje su završile studij, dvije godine po završetku studija. Kroz svoj program inkubator studentima omogućava podršku, vodstvo, stjecanje znanja i razvoj vještina potrebnih da ideje pretvore u profitabilna rješenja i uspješna poduzeća. Pritom su im na raspolaganju razne radionice koje obuhvaćaju formiranje modela poslovnog planiranja, osnove dizajna i oblikovanja, upravljanje timovima, pokretanje i vođenje malih poduzeća i ostale relevantne poduzetničke teme, kao i korištenje prostora i opreme unutar inkubatora. Također, kroz program *startup* poduzeća se povezuju sa stručnjacima, mentorima, investitorima koji dijele njihovo znanje, iskustvo i interese (SPOCK, 2018).

Studentski poduzetnički inkubator – SPI osnovan je na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Splitu kao nastavak razvijanja poduzetničkih aktivnosti studenata na Sveučilištu, nakon nekoliko odrađenih „Student Business Academy“ programa. Inkubator je namijenjen svim studentima Sveučilišta u Splitu koji su poduzetnički orijentirani i motivirani za pokretanje poduzetničkih projekata. Studentima je omogućeno korištenje tehničko opremljenog prostora za rad u kojem mogu razvijati svoje inovacije i sudjelovati u timskom radu. Također, SPI studentima kroz različite edukacije i radionice upotpunjuje stručna znanja studenata u području marketinga, financija i upravljanja, pružajući im na taj način uvid u proces realizacije poduzetničke ideje (SPI, 2018).

SIOS – Studentski inkubator Osijek osnovan je u sklopu projekta A.C.T.I.V.E.– *Activity and Creativity Through Ideas and Ventures*, čiji je nositelj bio Ekonomski fakultet u Osijeku. Inkubator je usmjeren edukaciji studenata, mladih nezaposlenih i učenika srednje škole o poduzetništvu i „mekim vještinama“ s ciljem njihovog osnaživanja za tržište rada, samozapošljavanje i stjecanje poduzetničkih znanja i

vještina. Osim usluga edukacija, korisnicima se pružaju savjetodavne usluge vezane uz knjigovodstveno savjetovanje za poduzetnike početnike, pravna pomoć vezana uz radno pravo, mentoriranje za pokretanje i razvoj poslovanja te mentoriranje o aktivnom traženju posla. Korisnicima je na raspolaganju i uredska oprema kao i poduzetnička čitaonica koja sadrži relevantnu literaturu i edukativne filmove vezane uz pokretanje poduzetničkih pothvata, pronalaženje poduzetničkih ideja kao i za pripremu za konkurentniji izlazak na tržište rada (SIOS, 2018).

Odabrani primjeri prikazuju kako studentski poduzetnički inkubatori okupljaju proaktivne i poduzetnički motivirane studente pružajući im savjetodavnu podršku kroz mrežu mentora te mogućnost umrežavanja s poslovnom zajednicom. Također, studentski poduzetnički inkubatori putem svojih usluga i aktivnosti potiču razvoj studentskog poduzetništva te osiguravaju stjecanje znanja i vještina relevantnih za profesionalni razvoj studenata.

4. PRIMJERI DOBRE PRAKSE: STUDENTSKA PODUZEĆA NA VISOKOJ ŠKOLI NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI

Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski (dalje u tekstu: Visoka škola NŠZ) prepoznata je kao primjer dobre prakse u obrazovanju za poduzetništvo te je kao jedna od članica Obrazovne grupe Zrinski (OGZ) u suradnji s HAMAG INVEST-om pokrenula program „Mreža studentskih poduzetničkih inkubatora“ (MSPI) u 2012. godini. MSPI je namijenjena svim studentima (redovnih i izvanrednih) preddiplomskih, diplomskih i poslijediplomskih studija sveučilišta i ostalih visokoškolskih ustanova (Studija izvodljivosti „Mreže studentskih poduzetničkih inkubatora“, 2012). Namijenjena je i mentorima (profesorima i poduzetnicima) koji kroz razne aktivnosti pripremaju studente za svijet poduzetništva, a mentorstvo profesora omogućuje trening svim zainteresiranim studentima u osnivanju i upravljanju malim i srednjim poduzećima te omogućuje prijenos praktičnog znanja. U MSPI se mogu uključiti i sve visokoškolske institucije te potporne institucije u Republici Hrvatskoj s ciljem podrške razvoju poduzetništva studentske populacije, kao i mentori poduzetnici koji svojim iskustvom znaju usmjeriti studente pri razradi poduzetničke ideje te dati konkretne savjete (MSPI, 2018).

Visoka škola NŠZ 2008. godine osnovala je „Studentski poduzetnički inkubator“ kao infrastrukturnu potporu i mentorsku mrežu stručnjaka u različitim područjima kao što su poduzetništvo, marketing, računovodstvo, pravo, ljudski resursi, poslovno umrežavanje itd., a 2016. godine Visoka škola NŠZ osniva BIZ – poduzetnički inkubator d.o.o. (*Business Incubator Zrinski*) koji nastavlja uspješan rad Studentskog poduzetničkog inkubatora te je upisan u Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture (JRPI).

Na stručnom studiju Ekonomija poduzetništva studenti stječu znanja kolegijima sukladno nastavnom planu i programu studija te ishodima učenja na razini programa, no kolegiji Integralno upravljanje poduzećem I-IV (IUP I-IV) čine okosnicu studijskog programa. Kada opisuju kolegij Integralno upravljanje poduzećem, Gregorić, Knok i Tkalec (2015) navode kako se radi o interdisciplinarnom kolegiju „kojemu je

prvenstveni cilj stjecanje poduzetničke kompetencije, a onda i potrebne kvalifikacije za upravljanje malim i srednjim poduzećima“. Isti autori navode kako kolegiji IUP I-IV predstavljaju didaktičko-metodički pristup koji je rijedak u europskim okvirima, a na kolegijima se „osim stjecanja samo teorijskog znanja (kognitivno područje), preferira i stjecanje poduzetničke vještine (psihomotoričko područje) te u konačnici i poduzetnički stav, karakteristike (afektivno područje)“.

Kolegiji IUP I-IV orijentirani su na primjenu aplikativnog znanja na stvarne primjere pa tako redoviti studenti rade na praktičnim primjerima studentskih poduzeća, a izvanredni na primjeru odabranog poduzeća, gdje odabrano poduzeće može biti poduzeće u kojem je izvanredni student zaposlen.

U 2017. godini došlo je do manje revizije ishoda učenja na kolegijima IUP I-IV te su usvojeni revidirani ishodi učenja (navedeni u tablici 1.1.), sukladno Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (HKO) te najnovijim Standardima i smjernicama za osiguravanje kvalitete na Europskom prostoru visokog obrazovanja (ESG), a istodobno se vodilo računa kako bi kolegij(i) i dalje obuhvaćali ishode učenja usmjerene na stjecanje poduzetničke kompetencije i kvalifikacije za upravljanje malim i srednjim poduzećem.

Tablica 4.1. Ishodi učenja na kolegijima Integralno upravljanje poduzećem I-IV (IUP I-IV)

Kolegij	Ishodi učenja
Kolegij: IUP I Studij: EP* Godina: 1. Semestar: 2.	Po uspješnom savladavanju kolegija studenti/ce će moći: <ul style="list-style-type: none"> • Procijeniti održivu poduzetničku priliku • Razlikovati poslovne subjekte i koncepte osnivanja poduzeća • Prikazati korake pri registraciji poduzeća • Usporediti strategije ulaska u svijet poduzetništva • Napisati skraćeni poslovni plan • Prezentirati razvijenu poduzetničku ideju
Kolegij: IUP II Studij: EP* Godina: 2. Semestar: 3.	Po uspješnom savladavanju kolegija studenti/ce će moći: <ul style="list-style-type: none"> • Analizirati poslovne procese u poduzeću i pristupe unaprjeđenja poslovnih procesa • Procijeniti mogućnost korištenja usluga PPI (poduzetničko potpornih institucija) • Oblikovati vizualni identitet poduzeća i razviti brand poduzeća • Kreirati sadržaj za web-stranicu i stranice društvenih mreža poduzeća • Usporediti vlastito poslovanje s poslovanjem subjekta koji su lideri u djelatnosti kojim se bavi odabrano poduzeće (<i>benchmarking</i>)

Kolegij: IUP III Studij: EP* Godina: 2. Semestar: 4.	Po uspješnom savladavanju kolegija studenti/ce će moći: <ul style="list-style-type: none"> • Planirati novi poslovni pothvat u okviru društvenog poduzetništva • Izraditi plan zapošljavanja i motiviranja zaposlenika • Rangirati životopise kandidata za posao • Voditi poslovnu komunikaciju s internim i eksternim dionicima • Razviti etički kodeks i kodeks društveno odgovornog poslovanja
Kolegij: IUP IV Studij: EP* Godina: 3. Semestar: 5.	Po uspješnom savladavanju kolegija studenti/ce će moći: <ul style="list-style-type: none"> • Odabrati optimalnu pregovaračku taktiku • Planirati razvoj novih proizvoda i usluga u kontekstu menadžmenta inovacija • Objasniti temeljni koncept <i>startup</i> poduzetništva • Koristiti inovativne metode i tehnike poslovnog planiranja • Utvrditi mogućnosti financiranja poduzetničkih projekata • Analizirati strategije međunarodne poduzetničke aktivnosti

Izvor: Izrada autora

* EP – Stručni studij Ekonomija poduzetništva Visoke škole Nikola Šubić Zrinski

Na kraju prve godine stručnog studija Ekonomija poduzetništva, redoviti studenti osnivaju stvarno trgovačko društvo (j.d.o.o.) - studentska poduzeća prema afinitetima studenta ili grupe studenata. Visoka škola NŠZ formalni je osnivač poduzeća, a studenti su formalno vezani uz poduzeće Ugovorom o osnivanju studentskog poduzeća kojeg potpisuju s Visokom školom NŠZ. Osnovano poduzeće u realnom tržišnom okruženju posluje kao samostalan poslovni subjekt u okviru studentskog poduzetničkog inkubatora. Tim se jedinstvenim didaktičko-metodičkim pristupom koji se navodi i u Strategiji učenja za poduzetništvo 2010.- 2014. (2010) omogućuje stjecanje znanja i vještina u realnim, tržišnim uvjetima. Temeljni kapital za osnivanje studentskog društva s ograničenom odgovornošću osigurava Visoka škola NŠZ, a studenti se brinu o registraciji i poslovanju novoosnovane tvrtke uz pomoć profesora, stručnjaka s dugogodišnjim praktičnim iskustvom (Čizmadija i Stanković, 2011).

Od 2008. godine ukupno je osnovano 36 poduzeća (četiri d.o.o. i 32 j.d.o.o.), prosječno 3.6 po godini. Studenti samostalno određuju djelatnosti poduzeća, a ona su uglavnom usmjerena na proizvodnju i usluge. Trenutno je unutar BIZ-poduzetničkog inkubatora aktivno dvanaest poduzeća.

Tablica 4.2. Studentska poduzeća osnovana na Visokoj školi Nikola Šubić Zrinski

BR.	Naziv poduzeća	Godina osnutka	Kratak opis djelatnosti	Status (aktivno, neaktivno) unutar BIZ-poduzetničkog inkubatora
1.	ČAROBNI KORAK d.o.o.	2008.	Organizacija dječjih rođendana.	Neaktivno
2.	ČAROBNI PUT d.o.o.	2010.	Posredovanje u turizmu.	Neaktivno
3.	RUKI ZRIN d. o. o.	2011.	Proizvodnja i prodaja promotivnih artikala.	Neaktivno
4.	PANOGRAPH d. o. o.	2012.	Oglašavanja putem panela.	Neaktivno
5.	FIT FOR LIFE – ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Prodaja sportske opreme.	Neaktivno
6.	SERVIS ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Popravak električne opreme.	Neaktivno
7.	NAKIT ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Izrada i prodaja nakita.	Neaktivno
8.	INFORMATIKA ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Informatičke usluge.	Neaktivno
9.	ŠLJIVICA ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Proizvodnja proizvoda od šljive.	Neaktivno
10.	ZAŠTITA ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Prodaja proizvoda za osobnu zaštitu.	Neaktivno
11.	LED RASVJETA ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Prodaja i instalacija LED rasvjetnih tijela.	Neaktivno
12.	MOTO ZRINSKI j.d.o.o.	2014.	Trgovina automobilima i motornim vozilima.	Neaktivno
13.	EKO ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Proizvodnja i prodaja ekološki uzgojenih prehrambenih proizvoda.	Neaktivno
14.	PUCE ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Restauracija starog namještaja.	Neaktivno
15.	VITAMINUM ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Prodaja dijetetske hrane	Neaktivno
16.	AKOMODO ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Djelatnost putničkih agencija.	Neaktivno

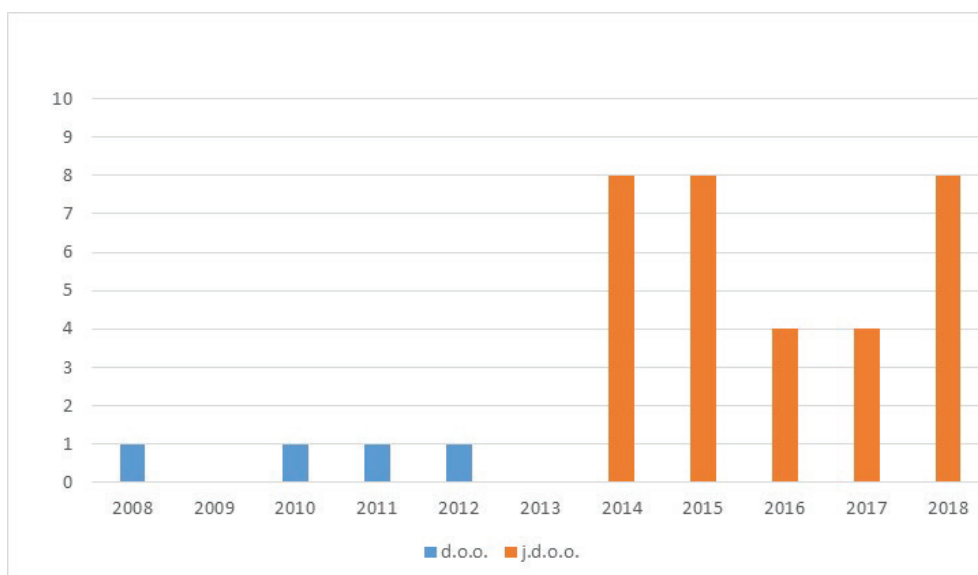
17.	KOZMETIKA ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Prodaja kozmetičkih proizvoda.	Neaktivno
18.	STEP IN ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Usluge promidžbe.	Neaktivno
19.	SALACIA ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Prodaja uredskog materijala.	Neaktivno
20.	MATERIJAL ZRINSKI j.d.o.o.	2015.	Prodaja uredskog materijala.	Neaktivno
21.	BEAUTY ZRINSKI J.D.O.O. j.d.o.o.	2016.	Usluga šminkanja i prodaje kozmetike.	Neaktivno
22.	TIANTE ZRINSKI j.d.o.o.	2016.	prodaja pjeskarenog stakla i ostalih personaliziranih poklona.	Neaktivno
23.	ZEUS MECHA j.d.o.o.	2016.	Prodaja i servis informatičke opreme.	Neaktivno
24.	VALIBORA ZRINSKI j.d.o.o.	2016.	Izrada i prodaja unikatnih ukrasnih anđela.	Neaktivno
25.	GLINUS ZRINSKI j.d.o.o.	2017.	Izrada i prodaja suvenira i ostalih proizvoda od gline.	Aktivno
26.	SHAGGY FRIENDS j.d.o.o.	2017.	Izrada i prodaja personaliziranih ukrasnih okvira.	Aktivno
27.	APES DRON j.d.o.o.	2017.	Usluga fotografiranja i snimanja dronom.	Aktivno
28.	INFINITE MEMORY j.d.o.o.	2017.	Izrada i prodaja ukrasnih proizvoda.	Aktivno
29.	FRIKTOM ZRINSKI j.d.o.o.	2018.	Izrada frikcijskih dijelova kočionih sustava za strojeve i vozila.	Aktivno
30.	ANONIMO INSIDERS j.d.o.o.	2018.	Usluga <i>mystery shoppinga</i> i analiza prikupljenih podataka.	Aktivno
31.	PLESNI STUDIO IGNEA j.d.o.o.	2018.	Organizacija pružanje usluga plesnih tečajeva.	Aktivno
32.	PIC' N' GO ZRINSKI j.d.o.o.	2018.	Snimanje i prodaja polarod fotografija.	Aktivno
33.	SMARTPARK j.d.o.o.	2018.	Prodaja jednostrukih parking uređaja.	Aktivno

34.	AURORA ZRINSKI j.d.o.o.	2018.	Proizvodnja i prodaja poslovne odjeće za žene.	Aktivno
35.	STRIX MEDIJA j.d.o.o.	2018.	Usluge digitalnog marketinga.	Aktivno
36.	WILD RANCH ZRINSKI j.d.o.o.	2018.	Pružanje usluga škole jahanja i terapijskog jahanja. Prodaja ekološki uzgojenog povrća.	Aktivno

Izvor: Izrada autora prema Sudskom registru Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske

Iako bi bilo logično da broj novoosnovanih studentskih poduzeća bude u stalnom porastu i u skladu s porastom broja novoupisanih studenata na Visokoj školi NŠZ, u grafikonu 4.1. vidljivo je kako se zadnjih godina broj novoosnovanih studentskih poduzeća kreće između četiri i osam. To se može opravdati činjenicom da studentsko poduzeće može osnovati minimalno jedan student, a maksimalno tri studenta, tako da broj poduzeća ovisi o preferenciji studenata za samostalnim ili timskim radom.

Grafikon 4.1. Broj novoosnovanih studentskih poduzeća po godinama na Visokoj školi Nikola Šubić Zrinski

Izvor: Izrada autora prema Sudskom registru Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske

Istraživanje provedeno u svrhu ovog rada ograničenog je karaktera te bi svakako bilo poželjno u narednom razdoblju provesti istraživanje koje bi obuhvatilo studente što većeg broja visokih učilišta na kojima se provode neki od modela obrazovanja za poduzetništvo te napraviti empirijsku usporedbu ishoda različitih modela koji se trenutno primjenjuju.

5. ZAKLJUČAK

U poglavlju koje se odnosi na strateški okvir dan je pregled strateških dokumenata koji se odnose na potporu obrazovanju za poduzetništvo. Obrazovanje za poduzetništvo ima značajnu ulogu u oblikovanju načina razmišljanja mladih, kao i u razvijanju vještina, znanja i kompetencija koji su neophodni za stvaranje poduzetničke kulture na svim razinama obrazovanja. Visoka učilišta predstavljaju glavne nosioce razvoja sustava obrazovanja za poduzetništvo. Visoka učilišta mogu pridonijeti razvoju studentskog poduzetništva kroz grupe aktivnosti: stimulaciju, edukaciju i inkubaciju.

Primjer modela potpore razvoju studentskom poduzetništvu u Republici Hrvatskoj su studentski poduzetnički inkubatori. Oni posjeduju gotovo sve karakteristike poslovnih inkubatora, no glavni korisnici su studenti i studentska poduzeća. U radu su prikazani odabrani primjeri studentskih poduzetničkih inkubatora, ali i ostali modeli potpore razvoju studentskog poduzetništva u Hrvatskoj.

U radu su kao primjer dobre prakse obrađena studentska poduzeća na Visokoj školi za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski koja je prepoznata je kao primjer dobre prakse u obrazovanju za poduzetništvo, na kojoj je od 2008. godine osnovano 36 poduzeća.

Iz svega navedenog vidljivo je da obrazovanje za poduzetništvo u visokom obrazovanju ima temelje u strateškim dokumentima Europske unije i nacionalnim strateškim dokumentima. Studentsko poduzetništvo prepoznato je u sustavu visokog obrazovanja, a kao primjer dobre prakse prednjače studentska poduzeća Visoke škole Nikola Šubić Zrinski s obzirom da je to jedino visoko učilište u RH gdje studenti za vrijeme studija osnivaju i upravljaju stvarnim poduzećima i djeluju na tržištu.

STUDENT ENTERPRISES AS AN APPROACH IN EDUCATION FOR ENTREPRENEURSHIP: EXAMPLES AND GOOD PRACTICES IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Mario Šimunković, MA in Economics, Lecturer,
University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić
Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Croatia
Telephone: +385 1 3647 098, e-mail: mario.simunkovic@zrinski.org

Maja Has, MA in Economics, Lecturer,
University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić
Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Croatia
Telephone: +385 1 4002 303, e-mail: maja.has@zrinski.org

Dimitrije Milojević, MA in Political science, Lecturer,
University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić
Zrinski
Selska cesta 119, Zagreb, Croatia
Telephone: +385 1 3647 098, e-mail: dimitrije.milojevic@zrinski.org

ABSTRACT

The objectives of this paper are to illustrate the models of entrepreneurship education at the higher education level in the Republic of Croatia with a focus on the methodological approach of the development of student companies and to create the basis for the deeper study of student entrepreneurship in the Republic of Croatia. Promotion and development of education for entrepreneurship have been one of the key objectives of the policies of the European Union for many years. Education for entrepreneurship plays a significant role in shaping young people's mindset as well as developing the skills, knowledge, and competencies necessary to create an entrepreneurial culture. Higher education institutions are the main drivers of the development of education system for entrepreneurship, as a meeting place of knowledge and expertise on the one hand, and proactivity, innovation, and ideas, on the other hand. New and creative methods of teaching and learning, curricula and extracurricular activities directly affect the promotion of entrepreneurship as a career choice. In this paper, the authors analyze the approaches to education for entrepreneurship at higher education institutions with special emphasis on student enterprises.

Keywords: education for entrepreneurship; student entrepreneurship; student enterprises; higher education institutions

LITERATURA

1. Audretsch, D. B. (2014). From the entrepreneurial university to the university for the entrepreneurial society. *The Journal of Technology Transfer*, 39(3), 313–321. doi:10.1007/s10961-012-9288-1
2. Bergmann, H., Hundt, C. i Sternberg, R. (2016). What makes student entrepreneurs? On the relevance (and irrelevance) of the university and the regional context for student start-ups. *Small Business Economics* (forthcoming). doi: 10.1007/s11187-016-9700-6
3. Čizmadija, I. i Stanković, D. (2011). Poduzetnički inkubatori u edukaciji za poduzetništvo. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 1(1), 129-139. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/192177>
4. European Commission/EACEA/Eurydice (2016). *Entrepreneurship Education at School in Europe*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Preuzeto s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/entrepreneurship-education-school-europe_en (01.09.2018.)
5. Europska komisija (2006). Recommendation of the European Parliament and of the Council. Preuzeto s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006H0962&from=EN> (18.08.2018.)
6. Europska komisija (2011). Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union. Preuzeto s <https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/europa-2020.pdf> (18.08.2018.)
7. Europska komisija (2013). Entrepreneurship 2020 action plan. Preuzeto s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0795&from=EN> (18.08.2018.)
8. Europska komisija (2015). Zajedničko izvješće Vijeća i komisije za 2015. godinu o provedbi strateškog okvira za Europsku suradnju u području Obrazovanja i osposobljavanja. Preuzeto s [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015XG1215\(02\)&from=HR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015XG1215(02)&from=HR) (18.08.2018.)
9. Fini R., Meoli A., Sobrero M., Ghiselli S. i Ferrante F. (2016). *Student Entrepreneurship: Demographic, Competences and Obstacles*. Technical Report - Almalaurea Consortium
10. Gregorić, M., Knok, Ž. i Tkalec, Z. (2015). Ocjenjivanje uspješnosti studenata u visokom obrazovanju za poduzetništvo putem primjene modularnih inteligentnih sustava. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 5(2), 23-31. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/149527>
11. Holienka, M., Gál, P. i Kovačičová, Z. (2017). Drivers of Student Entrepreneurship in Visegrad Four Countries: GUESSS Evidence. *Central European Business Review*, 6(02) 54 – 63.

12. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva (2010). Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014. Preuzeto s http://www.hzz.hr/UserDocImages/Strategija_ucenja_za_poduzetnistvo_2010-2014.pdf
13. Ministarstvo poduzetništva i obrta (2013). Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. - 2020. Preuzeto s <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Strategy-HR-Final.pdf> (18.08.2018.)
14. Ministarstvo poduzetništva i obrta (2014). Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Preuzeto s <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/SRP%C5%BD%20%202014%20-%202020.pdf> (19.08.2018.)
15. Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava (2015). Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine. Preuzeto s <http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Strategija-razvoja-dru%C5%A1tvenog-poduzetni%C5%A1tva-u-RH-za-razdoblje-2015-2020.pdf> (19.08.2018.)
16. Mreža studentskih poduzetničkih inkubatora – MSPI. Preuzeto s <https://www.mspi.hr/kome-je-namijenjen-mspi/> (01.10.2018.)
17. Mreža studentskih poduzetničkih inkubatora. Preuzeto s <https://www.mspi.hr/kome-je-namijenjen-mspi/> (01.10.2018.)
18. Sieger, P., Fueglistaller, U., i Zellweger, T. (2016). Student Entrepreneurship 2016: Insights From 50 Countries. St.Gallen/Bern: KMU-HSG/IMU.
19. Studentski inkubator Osijek – SIOS. Preuzeto s <http://sios.hr/> (01.10.2018.)
20. Studentski poduzetnički inkubator – SPI. Preuzeto s <http://spi.efst.hr/> (01.10.2018.)
21. Studentski startup inkubator Fakulteta elektrotehnike i računarstva – SPOCK. Preuzeto s <https://spock.fer.hr> (01.10.2018.)
22. Studija izvodljivosti „Mreže studentskih poduzetnickih inkubatora (2012). Zagreb: Obrazovna grupa Zrinski.
23. Šimunković, M. (2016). Studentski poduzetnički inkubatori kao potporna institucija za razvoj malog i srednjeg poduzetništva. *Praktični menadžment*, 7(1), 66-69. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/171167>
24. Vlada Republike Hrvatske (2010). Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014. Preuzeto s http://www.hzz.hr/UserDocImages/Strategija_ucenja_za_poduzetnistvo_2010-2014.pdf (01.10.2018)